

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

Statsråden

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

19/3608-

19. november 2019

Spørsmål fra Stortinget 12. november vedrørende praktiseringen av EUs trykdeforordning 883/2004 artikkel 21

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 12. november 2019. I brevet stiller komiteen fem spørsmål.

1. *Når og hvordan planlegger statsråden å legge frem for Stortinget en sak om planene for oppfølging av dem som urettmessig har blitt rammet av feilpraktiseringen?*

Svar:

I min redegjørelse for Stortinget 5. november informerte jeg om tiltak regjeringen har igangsatt og planlegger fremover for å følge opp dem som urettmessig har blitt rammet av feilpraktiseringen av artikkel 21 i forordning 883/2004. Jeg er opptatt av at staten skal rydde opp og gjøre opp for seg overfor dem som er urettmessig straffet, som har fått urettmessig krav om tilbakebetaling, eller på annen måte ikke har fått det de har krav på.

I svarene på spørsmålene nedenfor kommer jeg med oppdatert informasjon til Stortinget om hvordan saken nå følges opp. Regjeringen har allerede fremmet forslag om en tilleggsbevilgning til Nav og Trygderetten til statsbudsjettet 2020. Dette vil gi Nav mulighet til å planlegge med høyere kapasitet enn opprinnelig lagt til grunn for 2020, for å sikre god oppfølging av dem som er direkte berørt av saken, og Trygderetten vil få ressurser til å sikre at saksbehandlingstiden for eventuelle klagesaker er så kort som mulig.

Det er nedsatt et eksternt uavhengig utvalg under ledelse av Finn Arnesen, professor i europarett ved Universitetet i Oslo. Utvalget har fått et bredt mandat og vide fullmakter i sitt granskningsarbeid. Utvalget skal gjennomgå saken med sikte på å granske hvordan en

feiltolkning kan ha oppstått og blitt videreført over lang tid og vurdere de ulike aktørenes rolle i saken.

Utvalget skal også vurdere om praksis før 2012 må gjennomgås. Utvalget skal være uavhengig av regjeringens arbeid, og det har frist frem til 1. juni 2020. Etter det departementet kjenner til, vil utvalget avgi en egen vurdering av rettstilstanden på dette området, herunder rettstilstanden før 2012, i god tid før denne dato. Det vil bli fremmet en lov som gir granskningsutvalget nødvendig tilgang til taushetsbelagt informasjon.

Regjeringen arbeider med å få på plass en ordning med fri rettshjelp for dem som vil klage etter den nye behandlingen av saken deres i Nav, og Arbeids- og sosialdepartementet vurderer i samråd med Justis- og beredskapsdepartementet en særskilt erstatningsordning som sikrer at de som er rammet, skal få en så enkel og rask behandling som mulig.

Departementet har i etatsstyringsmøte 14. november understreket at etaten skal sikre:

- Rask og korrekt saksbehandling av de sakene som må vurderes på nytt
- Rask iverksetting av tilbakebetaling der det avdekkes feil
- God kommunikasjon med de berørte

2. *Hvordan vil statsråden forsikre seg om at alle som har fått urettmessig straff eller på annen måte er rammet av feiltolkningen av lovverket, blir klar over dette og får rimelig erstatning og oppreisning?*

Svar:

Vi er i gang med å rydde opp og gjøre opp for oss. Nav har satt i gang et omfattende arbeid for å gå gjennom alle tidligere saker tilbake til 2012 for å finne ut hvem som har krav på tilbakebetaling av tidligere innkrevde beløp og hvem som har krav på ytelser som tidligere har blitt avslått. Alle dømte og anmeldte, som er identifisert, er blitt oppringt. Det er iverksatt midlertidig stopp av trekk i alle saker der det er aktuelt. Nav vil starte tilbakebetaling av feilaktig trukkede ytelser denne uken.

Nav har meddelt at det er svært krevende å identifisere alle i Navs systemer som skulle ha hatt en ytelse, men som ikke har fått den på grunn av utenlandsopphold. Her vil Nav også være avhengig av at berørte selv eller andre nære tar kontakt. Godt kommunikasjonsarbeid må derfor prioriteres. Se nærmere om dette i mitt svar på spørsmål 4 d. nedenfor.

NAV Klageinstans skal behandle alle klage- og ankesaker som enten klageinstansen eller Trygderetten har avgjort etter 1. juni 2012 der Navs feilaktige praktisering av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 har hatt betydning.

Påtalemyndigheten følger opp dem som er feilaktig dømt i strafferettssporet.

Som redegjort for under spørsmål 1, arbeider regjeringen med å få på plass en ordning med fri rettshjelp for dem som vil klage etter den nye behandlingen av Nav, og vurderer en

særskilt erstatningsordning som skal sikre at de som er rammet, skal få en så enkel og rask behandling som mulig.

Riksadvokaten og setteriksadvokaten har orientert om at de er i kontakt med Gjenopptakelseskommisjonen om oppfølging overfor dem som er straffet basert på feil forståelse av regelverket. Gjenopptakelseskommisjonen kan veilede den som ønsker å gjenåpne en straffesak, og har også anledning til å oppnevne en offentlig forsvarer.

3. *Komiteen ber statsråden legge frem en tidslinje fra 2011/2012 frem til i dag for departementets befatning med denne saken og innsyn i all relevant dokumentasjon, inkludert brev, vedlegg og referater fra dialogen mellom Arbeids- og sosialdepartementet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, NAV Klageinstans og Trygderetten.*

Svar:

Jeg vedlegger en kronologisk oversikt over den befatningen Arbeids- og sosialdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2006–2009) og Arbeidsdepartementet (2010–2013) har hatt med saken, i form av brev, vedlegg og referater fra dialogen mellom departementet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, NAV Klageinstans og Trygderetten.

Jeg viser for øvrig til spørsmål 2 i komiteens brev av 14. november 2019. Ved besvarelsen av det spørsmålet vil jeg gi en oversikt over de relevante kjennelsene fra Trygderetten.

Siden arbeidet med implementeringen av forordning 883/2004 tok til tidligere enn 2011/2012, går oversikten noe lengre tilbake i tid enn dette. Jeg må likevel ta forbehold om at denne regjeringen ikke har kunnskap om den forrige regjeringens interne arbeid. Hva gjelder departementets befatning med saken før regjeringsskiftet, er oversikten derfor avgrenset mot forrige regjeringens interne arbeid.

Den relevante dokumentasjonen som det vises til i oversikten, følger vedlagt.

Jeg understreker at oversikten er basert på den kunnskapen som jeg nå har, og på de dokumentene som det har latt seg gjøre å finne frem innenfor den gjeldende tidsfristen.

Som jeg påpekte i min redegjørelse for saken i Stortinget, verken kan eller vil jeg utelukke at det arbeidet som nå pågår i trygdeforvaltningen, i rettssystemet og i granskingsutvalget, vil føre til at det kommer flere fakta på bordet. Gjennom arbeidet som er gjort med å forberede svar til Kontroll- og konstitusjonskomiteen har det også kommet frem ny informasjon som jeg ikke hadde før redegjørelsen til Stortinget 5. november. I en intern e-postutveksling i Nav 25. februar i år fremgår det at «Når departementets brev foreligger må det foretas avklaring på flere områder bla hvordan pågående straffesaker skal håndteres», jf. vedlagte dokument med referansenummer 20190225. Dette er informasjon oversendt departementet 17. november 2019.

4. *Komiteen ber om en oversikt, så langt den foreligger, over følgende:*

- a. fordeling av straffesakene fordelt på år
- b. oversikt over hvor mange av ofrene for straffesakene som er EØS-borgere/norske borgere
- c. oversikt over antall saker hvor man kan ha krevd penger tilbake urettmessig
- d. oversikt over hvor mange som kan ha fått avslag på støtte de egentlig kan ha hatt krav på
- e. oversikt over departementets vurdering av hvilke ytelser, eller delytelser, som er berørt av feilen som er avdekket. Det bes særlig om en vurdering av tillegget for unge uføre.

Svar:

Se vedlagte brev fra Riksadvokaten. Riksadvokaten har meldt tilbake følgende i tilknytning til disse spørsmålene:

«Riksadvokaten har mottatt fra NAV Kontroll 28. oktober d.å. en liste over 48 dommer. En understreker at tabellene nedenfor er basert på dette materialet, og at alt tilsier at det vil tilkomme ytterligere dommer i takt med at politiets arbeid med å identifisere slike skrider frem under ledelse av setteriksadvokaten. Tabell 1 viser hvilket årstall dommene er avsagt, mens tabell 2 viser statsborgerskapet til de domfelte.»

a.

Tabell 1

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Antall dommer	0	0	4	5	10	10	12	7
Mulig uriktige domfellelser*			4	8	7	7	8	3

*Se vedlagte brev fra setteriksadvokaten, hvor det fremgår at «I tillegg til de 48 dommene som riksadvokaten har mottatt fra NAV Kontroll den 28. oktober 2019 har setteriksadvokaten mottatt opplysninger om 37 mulig uriktige domfellelser».

b.

Tabell 2

	Norge	Danmark	Sverige	Hellas	Nederland	Finland	Polen
Statsborgerskap	39	1	3	1	1	2	1

c.

Arbeids- og velferdsdirektoratet arbeider nå med å få oversikt over antall saker hvor Nav kan ha krevd penger tilbake urettmessig. Direktoratet anslår at om lag 2400 personer har fått urettmessig krav om tilbakebetaling på grunn av feiltolkningen av EØS-regelverket vedrørende arbeidsavklaringspenger, sykepenger og pleiepenger. Det anslås at om lag 90 prosent av sakene gjelder arbeidsavklaringspenger, og det er ikke avdekket saker med urettmessig tilbakekreving av pleiepenger.

Sakene er identifisert ved maskinelle søk i Navs IT-systemer og en manuell gjennomgang av saker som kan være relevante på bakgrunn av søkekriteriene. Det kan ikke utelukkes at flere

saker blir avdekket gjennom ytterligere søk eller ved at berørte personer selv tar kontakt med Nav.

d.

Det foreligger ingen oversikt over hvor mange som kan ha fått avslag på støtte de egentlig kan ha hatt krav på, jf. svar på spørsmål 2 ovenfor. Arbeids- og velferdsdirektoratet har i den første fasen prioritert de personene som har vært domfelt, anmeldt og de som urettmessig har måttet tilbakebetale penger til NAV. Det er svært krevende å identifisere i Navs IT-systemer alle andre som er rammet av feiltolkningen, for eksempel de personene som har fått urettmessig avslag på ytelse.

En utfordring er at det ikke er krav til registrering av så detaljert informasjon i Navs IT-systemer. Det betyr at saker med avslag på arbeidsavklaringspenger eller sykepenger ikke kan gjenfinnes bare ved å søke på kriterier som EØS, utland og avslag. Arbeids- og velferdsdirektoratet har derfor igangsatt et arbeid for å fastsette så gode kjennetegn som mulig på denne typen saker, slik at man har flere kriterier når det søkes etter aktuelle saker i systemene. Dette er et omfattende arbeid, både faglig og teknisk. Direktoratet melder om at det vil ta noe tid før de har klarlagt omfanget av relevante saker.

Ettersom det er vanskelig å gjenfinne saker, har Nav oppfordret, både gjennom media og www.nav.no, personer som mener de er berørt av feiltolkningen, om å ta kontakt. Det vil kunne bidra til at sakene blir raskere behandlet.

e.

Det som er avdekket gjennom Trygderettens kjennelser, er at rettsanvendelsesfeilen gjelder sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger.

Jeg er kjent med at det fra enkelte hold er reist spørsmål ved om også andre ytelser enn sykepenger, arbeidsavklaringspenger og pleiepenger kan være beheftet med tilsvarende feil ved rettsanvendelsen. Riksadvokaten har i brev til Arbeids- og velferdsdirektoratet 30. oktober 2019 bedt om en uttalelse om det kan behefte tilsvarende feil ved andre sakstyper som omfattes av trygdeforordningen. Direktoratet har satt ned en gruppe med eksterne eksperter som skal se på stønads- og tjenesteområdene i lys av de forpliktelsene Norge har etter EØS-avtalen. Når denne gjennomgangen foreligger, vil departementet vurdere hvilke ordninger det vil være behov for å se nærmere på. Det vises for øvrig til omtale i vedlegget til mitt svar på spørsmål 3 av enkelte andre saker som har vært eller er til vurdering i departementet.

Komiteen har bedt særskilt om en vurdering av tillegget for unge uføre. Personer som har blitt ufør før fylte 26 år på grunn av en alvorlig og varig sykdom, skade eller lyte som er klart dokumentert, har rett til en særskilt minsteytelse. Tilsvarende gjelder for mottakere av arbeidsavklaringspenger. De særskilte minstesatsene som "ung ufør" er ikke opptjente rettigheter, og innebærer et tillegg til inntektssikringen som følger av de ordinære minsteytelserne til arbeidsavklaringspenger og uføretrygd. Tillegget er ment å være en sosial

ytelse med sikte på å sikre en rimelig levestandard etter norske forhold. Det er dette formålet med tillegget som gjør at man ikke får ta dette med ved flytting til utlandet.

Det garanterte tillegget for unge uføre er oppført i vedlegg X, i vedlegg VI til Forordning 883/2004. Det er således også etter EØS-avtalen adgang til å begrense utbetalingen av ytelse som har slike kjennetegn. Når tillegget for unge uføre ikke kan mottas ved flytting til andre land, heller ikke til andre EØS-land, er det med andre ord ikke noe brudd på avtalen. For ordens skyld gjør jeg oppmerksom på at uføretrygd er omfattet av trygdeforordningens bestemmelser for pensjoner (avsnitt 2), og faller dermed i alle tilfeller utenfor virkeområdet til forordningen artikkel 21.

5. *Et av hovedmålene til Trygderetten er å avsi retningsgivende kjennelser for arbeids- og velferdsforvaltningen (Nav) og andre instanser på trygde- og pensjonsrettens område. Hvorfor tok det så lang tid før Trygderettens vurderinger førte til praksisendring?*

Svar:

Trygderetten har opplyst at det fra juni 2017 til mars 2018 ble avsagt flere kjennelser der avslag fra Nav ble henvist til ny vurdering på grunn av manglende eller feilaktig vurdering av artikkel 21. Trygderetten mener deres praksis ble fastlagt i løpet av denne perioden. Samtidig opplyser Trygderetten at praksis før denne perioden kan ha vært sprikende. Trygderetten kan settes med fem medlemmer når rettens avgjørelse kan bli bestemmende for praksis på et saksområde, se trygderettsloven § 7 tredje ledd. Trygderetten har i denne saken etablert sin praksis uten en slik fem-medlemskjennelse, men i stedet gjennom flere enkeltkjennelser. Jeg vil komme nærmere tilbake til dette i mitt svar til komiteen på brev av 14. november.

Vi har satt ned et eksternt utvalg som blant annet skal granske hvordan feiltolkningen kan ha oppstått og blitt videreført i så lang tid. Gjennom dette arbeidet vil vi kunne få flere svar på hvorfor det tok tid før Trygderettens vurderinger førte til praksisendring.

Med hilsen

Anniken Hauglie